

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «РІДНА ШКОЛА»
AUTONOMOUS UNIVERSITY OF ZACATECAS (MEXICO)
EUROPEAN INSTITUTE OF FURTHER EDUCATION (EIDV) (SLOVAKIA)
ISRAEL TRAUMA COALITION (ISRAEL)
Sky Tel OÜ (Estonia)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VIII Міжнародної конференції

**Актуальні проблеми освітнього
процесу в контексті європейського вибору України**

12 листопада 2025 року

*м. Київ
КНУБА*

УДК 37.09

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського національного університету будівництва і архітектури
(протокол № 39 від 25 грудня 2025 року)*

Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України: матеріали VIII Міжнародної конференції (12 листопада 2025 року). – Київ: Видавництво Ліра-К, 2026. – 836 с.

ISBN 978-617-520-492-4

У матеріалах VIII Міжнародної конференції «Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України» висвітлюються актуальні питання професійної (професійно-технічної) освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід; психолого-педагогічне забезпечення освітнього процесу: сучасні виклики; сучасні проблеми викладання інженерно-технічних та гуманітарних дисциплін.

Матеріали конференції розраховані на науково-педагогічних, наукових працівників у галузі педагогіки, психології, соціології, викладачів, аспірантів, студентів, а також на соціальних педагогів, соціологів, практичних психологів і соціальних працівників.

УДК 37.09

За зміст поданих матеріалів несуть відповідальність їх автори.

© КНУБА, 2026

Корчова Галина Леонідівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри професійної освіти

Київського національного університету будівництва і архітектури;

Чулінда Людмила Іванівна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії держави і права,

конституційного, адміністративного та інформаційного права

юридичного факультету ДУ «Київський авіаційний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИТИНИ ТА ЇЇ ПОТРЕБ У ПЕДАГОГІЦІ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

«Ми не здатні створювати геніїв.

Ми можемо тільки дати кожній дитині шанс реалізувати

свої потенційні здібності: стати незалежною,

впевненою, врівноваженою особистістю»

М. Монтессорі

Марія Монтессорі дуже велику увагу приділяла розвитку дитини та її потребам. Вона завжди стверджувала, що «дитина наділена великими можливостями». І якщо ми справді прагнемо перетворення суспільства, метою навчання має стати розвиток людських здібностей. Дослідження останніх років переконливо довели, що малюки мають абсолютно особливу психіку. Це відкриття вказує новий шлях у процесі навчання, його нову форму, яка звернена до самої природи людини, яку досі не брали до уваги. Навіть поверхневі спостереження доводять, що дитячий розум має здатність вбирати знання і можливість самонавчання [3].

До двох років малюки вміють розрізнати людей і предмети, що їх оточують. Масштаб їхньої творчої діяльності дуже великий – адже всі наші знання набуті тим малюком, яким кожен з нас був у перші роки життя. Йдеться не тільки про те, що діти вчаться дізнаватися про те, що їх оточує, розуміти і пристосовуватися до цього оточення. Так само важливо, що в той період, коли ніхто не може стати для неї вчителем, дитина сама формує основу свого інтелекту, створює такий собі прообраз майбутнього релігійного почуття й особливостей своєї національної та соціальної свідомості. До трьох років діти вже закладають у собі основи людської особистості і починають потребувати спеціальної допомоги навчального виховання. Порівнюючи здібності дітей і дорослих, психологи стверджують, що нам знадобилося б шістьдесят років напруженої праці, щоб домогтися того, до чого дитина доходить усього за три роки. До трьох років дитина формується як людина, незважаючи на те, що її

здатність вбирати в себе навколишній світ до цього часу далеко не вичерпана [5,7].

Володіючи саме таким, неусвідомленим, типом розумової діяльності, дитина робить свої дивовижні звершення, починаючи з пізнання навколишнього світу. Дитина має настільки сильну сприйнятливості, що навколишні речі пробуджують у ній інтерес та ентузіазм, які пронизують її життя. Дитина асимілює враження не розумом, а всім своїм життям. На прикладі того, як дитина вчиться говорити, можна зрозуміти яке величезне значення має розум дитини, що абсорбує. Дитина не запам'ятовує звуки, але вбирає їх, а потім безпомилково відтворює. Вона говорить, дотримуючись найскладніших правил і винятків рідної мови, не тому, що вивчила її, і не тому, що має треновану пам'ять. Дитяча пам'ять не утримує це знання свідомо, проте володіння мовою стає частиною психіки дитини, частиною її особистості. Вона володіє абсорбуючою сприйнятливостію щодо всього, що знаходиться навколо неї, а адаптація можлива лише за допомогою спостереження й абсорбції навколишнього середовища. Така форма діяльності свідчить про неусвідомлені здібності, властиві виключно дітям [2].

Марія Монтесорі була переконана в тому, що практично будь-яка дитина є нормальною людиною, здатною відкрити себе в активній діяльності. Ця діяльність спрямована на освоєння навколишнього світу, на входження в культуру, створену попередніми поколіннями, одночасно призводить до реалізації закладеного в особистості, що формується, потенціалу, до повноцінного фізичного і духовного розвитку.

Дитячий період має творчий характер. Не можна сказати, що при появі на світ малюк має хоч якусь частку розумності, пам'яті, волі, але він готовий рости і розвиватися далі. Тому дуже важливо, щоб дитина мала можливість задовольняти свої інтереси, проявляти властиву їй від природи активність.

Становлення людської істоти починається насамперед із розвитку розуму. Усе інше слідує за ходом розвитку психіки, яка формує відмінні риси особистості. У кожній дитині є приховані можливості, властиві тільки її особистості.

Якась життєва сила діє в індивідуумі та веде його розвиток, доки маленька істота росте, вдосконалюється та долає перешкоди на своєму шляху. Ця життєва сила – "орме" ("horme"). Саме ця життєва сила еволюції спонукає дитину до різноманітних дій, і якщо малюк розвивається нормально, якщо його активність не натрапляє на перешкоди, в ньому виникає те, що ми звемо «радістю життя». Тобто дитина постійно перебуває в стані захоплення та щастя.

В основу своєї педагогічної системи Монтесорі поклала біологічну передумову – будь-яке життя є проявом вільної активності. Дитина, що

розвивається, має вроджену потребу у свободі. Дитина, у якої відсутні ознаки регресії, вельми очевидним і енергійним чином демонструє своє прагнення до функціональної свободи. Її розвиток стає поштовхом до здобуття дедалі більшої і більшої незалежності.

У праці «Розум дитини» Монтессорі сформулювала основний принцип своєї антропології: дитина, на відміну від дорослого, рухається не в бік смерті, а до життя, оскільки її завдання – повноцінне становлення людини в усій її життєвій силі. Коли особистість дорослого вже сформовано, дитина «зникає». Вся життєва дорога дитини – це шлях до вдосконалення, до завершення становлення як людини. Зі зростанням збільшуються можливості дитини, і завдяки власній праці та активності вона досягає інтелектуального і фізичного розвитку, на відміну від дорослих, у яких з віком ці сили слабшають. Монтессорі також запровадила систему регулярних антропологічних вимірів у дошкільних закладах, зокрема щомісячне вимірювання зросту, ваги, а також окружності грудей і голови дітей. Вона вважала, що розвиток дитини має певні етапи фізичного та психічного зростання. Монтессорі називала три основні періоди розвитку: від народження до 6 років, від 6 до 9 років і від 9 до 12 років, зазначаючи, що від народження до 3 років починається емоційний і інтелектуальний розвиток, від 3 до 6 років – період реалізації і вдосконалення, від 6 до 9 років – соціальні навички, а з 9 до 12 років – усвідомлене пізнання світу [9].

Перший період (від народження до 6 років) Монтессорі ділить на дві фази: від народження до 3 років дитина є «духовним ембріоном», який адаптується до навколишнього середовища, вступаючи реакції дорослих на події, стосунки, мову, світ. Вона наголошує, що інтелектуальний розвиток починається з народження і особливо інтенсивний у перші три роки життя. Якраз тоді важливою є турбота дорослих, зокрема родини. У віці 3–6 років дитина «будує себе сама», проходячи інтенсивні пришвидшені сензитивні періоди розвитку (сенсорний, руховий, мовленнєвий, соціальний), і потребує спеціальної педагогічної допомоги. Для другого періоду (6–12 років) характере зростанням без значних змін. Дитина шукає своє місце в природі та культурі, це період стійкості, здоров'я та розвитку. Дитина здатна пізнавати навколишній світ, засвоювати знання і взаємодіяти з оточенням, що робить цей час сприятливим для засвоєння культури. Монтессорі називає цей період віком «дитини- науковця», вирізняючи дві підфази: перша – 6–9 років, коли дитина є дослідником, а друга – 9–12 років, коли дитина переходить до систематичного вивчення готових знань.

У третьому періоді – з 12 до 18 років – відбуваються значні зміни як у психічному, так і в фізичному розвитку, які супроводжує орієнтація на

суспільство та пошук власного місця в ньому. Марія Монтесорі також розділяє цей період на дві підфази;

у віці 12–15 років підліток може розвивати свої пізнавальні здібності та здобувати освіту; у віці 15–18 років молода людина стає активним учасником суспільства, здатна здобувати освіту та працювати. Ці дві фази Монтесорі пов'язує з етапами навчання: незакінчена і завершена середня освіта [8].

Приділивши таку велику увагу до особливостей розвитку дитини, Монтесорі побудувала свою педагогічну систему, ґрунтуючись на цих особливостях і на потребах дитини, що впливають із них.

Список використаних джерел

2. Lillard, A. S. *Montessori: The Science Behind the Genius*. Oxford University Press. 2017.
3. Rathunde, K., & Csikszentmihalyi, M. "The Social and Academic Benefits of Montessori Schooling." *American Journal of Education*, 2017. P. 124, 231-258.
4. Harvard Graduate School of Education. "A Meta-Analysis of Montessori Educational Outcomes." 2020. P. 12-15.
5. Finnish National Agency for Education. "Innovative Educational Approaches in Finland." 2021. P. 19-23.
6. National Center for Montessori in the Public Sector. "State of Montessori Education in the U.S." 2023. P. 7-10.
7. Boehm, P. *Montessori in the Digital Age: The Future of Education*. Routledge. 2020. P. 41.
8. Whitescarver, K., & Cossentino, J. "Montessori and the Mainstream: A Century of Reform on the Margins." *Teachers College Record*, 2008. P. 110.
9. Радул О. С. Життя Марії Монтесорі (1870–1952). Педагогіка Марії Монтесорі: минуле і сучасність: навч. посіб. / за заг. ред. О. С. Радул. Кропивницький, 2023. С. 20–22.
10. Montessori M. *Pedagogical anthropology* / transl. from the ital. by Frederick Taber Cooper. New York: Frederick A. Stokes, 1913. XI, 508 p. URL: <http://surl.li/pnoqv> (дата звернення: 18.04.2025)
11. Основи професійної освіти: підручник // Руденко М.В., Калениченко Р.А., Капосльоз Г.В., Корчова Г.Л.// К.: ЦП Компрінт, 2018. 613 с.
12. Красильник Ю.С., Корчова Г.Л., Руденко М.В. Методика проведення навчальних занять в умовах дистанційного навчання. Київ: КНУБА, 2021. 156 с.
13. Maksymiuk Yu.V., Chulinda L.I., Korchova H.L., Pochka K.I. Priority directions of international airport infrastructure development. DOI: 10.32347/2410-2547.2022.109.301-316. // *Strength of Materials and Theory of Structures: Scientific and-technical collected articles*. Київ: КНУБА, 2022. Issue 109. P. 301-316. Режим доступу: <http://omtc.knuba.edu.ua/article/view/272240>.
13. Лапаєнко С., Павленко Т., Демида Є. Рецепція ідей Марії Монтесорі в українському науково-педагогічному дискурсі. *Науково-педагогічні студії*: [електрон. наук. фак. вид.]. 2025. Вип. 9. С. 132–154. DOI <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2025-9-132-154>
14. Лапаєнко С., Павленко Т. Педагогіка М. Монтесорі: інноваційні орієнтири для сучасної освітньої практики. *Інноваційна педагогіка*. 2025. Вип. 86. Т. 1. С. 15–20. DOI <https://doi.org/10.32782/ip/86.1.2>

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Збірник матеріалів
VIII Міжнародної конференції

(Київ, 12 листопада 2025 року)

Керівник видавничого проєкту *Віталій Зарицький*
Авторська редакція

Підписано до друку 05.01.2026. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. аркушів – 48,59. Обл.-вид. аркушів – 42,84.
Тираж 300.

Видавець і виготовлювач: ТОВ «Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03115, м. Київ, вул. С. Чобану, 24
тел.: (050) 462-95-48; (067) 820-84-77
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net